

موضوع تحقیق

بررسی شیوه های عزاداری از قدیم تا به حال

نام دانش پژوه

سید احمد رضا قاسم زاده

استاد راهنما

حجه الاسلام افشار

مقطع تحصیلی

پایه سوم

مرکز آموزشی

مدرسه امام علی بن موسی الرضا (ع)

سال تحصیلی

۹۳-۹۴

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه:

در عصری که به فضل الهی احیاء نام و طریق آئین ناب ائمه هدی علیهم السلام روز به روز تجلیات و برکات بیشتر و وسیع تری یافته و روز به روز هم بر ایشان وسعت افزوده می شود که پروتوی از آن تجلیات، نهضت عظیم و آن قلاب عالم گیر اسلامی در سرزمین محبین و شیعیان آل الله علیهم السلام؛ میهن ما ایران است. اساسی ترین و محوری ترین عنصر حیات بشر و جامعه بشری (توحید و حاکمیت توحیدی) در بستر احیاء امر اهل البیت هدی علیهم السلام است.

بی شک مجالس و محافل تعظیم این شعائر الهی در گذر زمان نیازمند بالندگی و رشد و گسترش هر چه تمام تر است آن هم در برهه ای که استکبار جهانی با تشکیل ناتوی عظیم فرهنگی؛ برای هدف و نابودی و آن حراف این سفینه نجات از شاه راه اصلی خود از هیچ فتنه و تلاشی فرو گزاری نمی کند.

این تحقیق گامی است اگر چه کوتاه ولی مؤثر در راه تحقق این هدف متعالی؛ تا این امانت الهی یعنی نعمت مجالس ذکر اهل البیت علیهم السلام پیراسته و سلامت، به دست نسل های آینده و در نهایت صاحب اصلی خود برسد.

از آن جایی که این تلاش از بین آیات؛ روایات و بیانات نورانی امام راحل (ره) و رهبر معظم انقلاب مد ظله العالی جمع اوری؛ تنظیم و ارائه گردیده. در نوع خود منبعی است بی بدیل، برای رجوع اهل منبر ذاکرین و مداحان اهل البیت علیهم السلام خدمت گزاران و متولیان جلسات ذکر؛ نیز برای عموم اهل هیئت و ارادتمندان و محبین اهل البیت علیهم السلام مفید و پر ثمر خواهد بود. ان شاء الله.

بر خود فرض می دانیم متذکر شویم تا مؤمنان و خیرین بزرگوار در صورت تأیید این مهم؛ در حدّ وسع و توان؛ برای توضیح بهتر و در دسترس قرار دادن این تحقیق نورانی جهت استفاده تمام به ویژه در آیام با عظمت و جان سوز شهادت اهل البیت هدی علیهم السلام به خصوص محرم و سفر همت مقدس و مؤثر خویش رامبذول دارند؛ چرا که این مجموعه همچون اطعمای نورانی، غذای روح و اندیشه مهمانان مجالس ذکر؛ محبین و علاقه مندان اهل البیت علیهم السلام به ویژه نسل عاشق پر تلاش و فهیم جوان امروز و فردا خواهد بود.

مسئولین ، مدیران هیئات معظم ، نهاد ها و ارگان های محترم فرهنگی و مذهبی می توانند با رجوع به روایات اهل البیت علیهم السلام و بیانات حضرت امام خمینی ره و مقام معظم رهبری دام ظلله و نکته برداری و بهره گیری از آن در فضا سازی محیط های محافل و مجالس و همچنین پوستر ها ، اطلاعیه ها ، بنر ها، و برد های تبلیغاتی ، جزوات، و حتی مسابقات فرهنگی سهمی از این در بالندگی و رشد معرفت دینی و عملی شرکت کنندگان در مجالس و عموم دوستان اهل البیت علیهم السلام داشته باشند. که این عظم مقدس ، مصداق بارز آیه شریفه (تعاونوا علی البر و التقوی)

و آیات و روایات کثیر دیگری که در باب امر به معروف و نهی از منکر و تعاون در خیر آمده است؛ خواهد بود؛ ان شاء الله.

الف): روایات:

امام صادق علیه السلام فرمودند: ای مسمع! همانا آسمان و زمین از روزی که امیر المؤمنان علیه السلام به شهادت رسید به واسطه دلسوزی و محبت بر ما گریه می کنند. و ملائکه نیز بیشتر از آن ها بر ما گریه می کنند و اشک ملائکه از روز شهادت ما اهل البیت علیهم السلام تا کنون خشک نشده و هیچ کس بر ما و مصائبی که به ما رسیده گریه نمی کند؛ مگر این که خداوند او را قبل از سرازیر شدن اشکش مورد رحمت و آمرزش قرار می دهد پس وقتی که اشک هایش بر گونه اش جاری می شود اگر یک قطره از آن بر آتش جهنم بریزد، هر آئینه حرارت و گداختگی آن را خاموش می کند به طوری که اثری از حرارت و لهیب آن باقی نخواهد ماند. به درستی کسی که قلبش برای ما دردمند است؛ در روز وفاتش که ما را ملاقات خواهد کرد و در آن حال چنان شادی و فرحی به او دست خواه داد که تا روزی که بر حوض کوثر بر ما وارد می شوند؛ از بین نخواهد رفت.^۱

ب): تاریخچه عزای اهل البیت علیهم السلام.**۱- ذکر مصیبت جبرئیل بر آدم:**

صاحب تفسیر الدار الثمین در باب تفسیر سخن حق تعالی که می فرماید: (فتلقى آدم من ربه کلمات...) روایت می کند: آدم علیه السلام در ساق عرش الهی نام پیامبر و ائمه هدی علیهم السلام دید و جبرئیل به او یاد داد که این چنین بگوید: (یا حمید بحق محمد صلوات الله علیه وآله...)

پس هنگامی که نام حسین علیه السلام را بر زبان آورد، اشک هایش جاری و قلبش خاشع گشت و گفت: ای برادرم جبرئیل در هنگام یاد پنجمین نفر دلم می شکند و اشکم جاری می گردد.

جبرئیل گفت: این فرزند تو دچار مصیبتی می شود که مصائب دیگر نزد آن کوچک می گردند گفت: این چه مصیبتی است گفت: در حالیکه تشنه لب؛ غریب و تنها، و بی کس مانده و هیچ یار و یآوری ندارد کشته می شود.

^۱ مجلسی، محمد باقر، بحار الان و ار. ج. ۴۴. ص. ۲۸۹.

ای آدم! کاش میدیدی او را در حالی که می گوید: وای از تشنگی! وای از کمی یاور و ناصر! تا جایی که تشنگی میان او و آسمان همانند دود حائل می شود. پس هیچ کس جز با شمشیر و چشاندن مرگ جواب او را نمی دهد. پس همانند گوسفند، از قفا ذبح می گردد و دشمنان اموال او را غارت کرده و سر او و یارانش را به همراه زنان ایشان در میان شهرها می گردانند، خبر این واقعه از پیش در علم یکتای منان آمده است. سپس آدم علیه السلام و جبرئیل گریه کردند همانند گریه زنی که فرزندش را از دست داده است.^۲

۲- عزاداری حضرت ابراهیم در مصیبت امام حسین علیه السلام:

روایت شده از حضرت ثامن الحجج علی بن موسی الرضا علیه السلام که فرمود: هنگامی که خداوند متعال، به ابراهیم فرمود که به جای پسرش اسماعیل، آن گوسفند که خداوند برای ابراهیم فرستاد را ذبح کند ابراهیم آرزو کرد، کاش می توانست درد و رنج پدری که به دست خود عزیزترین فرزندان خود را قربانی می کند را درک کند.

تا استحقاق بالاترین درجه ثواب (صبر بر مصائب) را کسب نماید. در این هنگام خداوند بر او وحی کرد ای ابراهیم! محبوب ترین خلق من نزد تو کیست؟ فرمود خداوند! هیچ آفریده ای نزد من از حیبت حضرت محمد صلوات الله علیه و آله محبوب تر نیست.

خداوند فرمود: او برای محبوب تر است یا خودت؟

گفت: او برایم از خودم محبوب تر است.

خطاب رسید پسرش برای محبوب تر است یا پسر خودت؟

گفت: پسر او خطاب رسید: آیا ذبح فرزند او از روی ظلم و به دست دشمنان برای تو دردناک تر است یا ذبح فرزند خودت به دست خود و برای اطاعت من. فرمود ذبح فرزند او به دست دشمنانش برایم دردناک تر است. خداوند فرمود:

ای ابراهیم گروهی که خود را از امت حضرت محمد صلوات الله علیه و آله می خوانند بعد از او فرزندش را ظالمانه به قتل خواهند رساند همان گونه که میش را سر می برند. و به این وسیله مستحق عذاب و خشم خواهند شد.

ابراهیم علیه السلام بسیار بی تاب شد و قلبش به درد آمد و گریست، آن گاه خداوند فرمود: ای ابراهیم جزء تو را برای قتل حسین علیه السلام جایگزین پریشانی تو برای ذبح

فرزندت نمودم. و بدین وسیله برایت بالا ترین درجه ثواب صبر بر مصائب را در نظر گرفتم.^۲

فلسفه وجود عزاداری برای اهل بیت علیهم السلام:

امام خمینی می فرمایند: که یک مطلبی هم که بین همه ما باید باشد این است که، این نکته را به مردم بفهمانیم؛ همه اش قضیه این نیست که ما می خواهیم ثواب ببریم باید این نکته هم به مردم گفته شود و تذکر داده شود که آقا قضیه روضه خوانی قضیه این نیست که من یه چیزی بگویم و یکی هم گریه کند.

رهبر معظم انقلاب می فرمایند که بیان مصائب و مرثی حضرت اُبی عبد الله علیه السلام یعنی ارائه الگویی به مردم برای کیفیت بخشیدن به حرکت در راه هدف های بزرگ.^۴

وصیت امام محمد باقر علیه السلام به اقامه عزا:

حضرت باقر علیه السلام وقتی که می خواستند فوت نمایند وصیت کردند که ده سال (ظاهراً در منا) اجیر کنند کسی را یا کسانی را که برای من گریه کنند.

این چه مبارزه ای است حضرت باقر علیه السلام احتیاج به گریه داشت؟، حضرت باقر علیه السلام می خواست چه کند گریه را آن هم در مناچرا؟

ایام حج و منا! این همین نقطه اساسی، سیاسی، روانی، انسانی است که ده سال در آنجا گریه کنند.

خوب مردم می آیند، می گویند چه خبر است چیست، می گویند این طور بود. این توجه می دهد نفوس مردم را به این مکتب و ظالم را منهدم می کند و مظلوم را قوی می کند. ما جوان ها دادیم کربلا جوانها داده؛ ما این را باید حفظش کنیم. این نمی شود این طور باشد! شما خیال بکنید که گریه است، خیر گریه نیست، یک مسئله سیاسی روانی، و اجتماعی است.^۵

ج: (امر امام صادق علیه السلام بر اقامه عزاداری:

^۲ عیون الاخبار الرضا ج. ۱. ص. ۲۰۹

^۴ هیئت بررسی شوه های عزاداری در هیئات ص. ۲۸

^۵ صخیفه نور جلد ۱۰. ص. ۲۱۷

امام خمینی (ره) می فرمایند که: مجالس عزا از آن وقت به امر حضرت صادق علیه السلام و به سفارش ائمه هدی علیهم السلام ما به پا می کنیم این مجالس عزا را. (منظور شیعه است)

آن روزی که این روایات صادر شده است، روزی بوده است که این فرقه ناجیه مبطلی بوده اند به حکومت اموی و بیشتر عباسی، و یک جمعیت بسیار کمی؛ یک اقلیت کمی در مقابل قدرت های بزرگ. در آن وقت برای سازمان دادن به فعالیت های سیاسی این اقلیت، یک راهی درست کردند که راه خودش سازمانده است و آن نقل از منابع وحی، به این که برای این مجالس اینقدر عظمت هست برای این اشک ها، آن قدر در حول و بر این اشکها و عزاداری ها شیعیان با اقلیت آن وقت اجتماع می کردند و شاید بسیاری از آن ها هم نمی دانستند مطلب چه هست ولی مطلب سازماندهی، به یک گروه اقلیت بود در مقابل آن اکثریت ها.^۶

از ابن خارجه نقل شده است که می گوید: نزد امام صادق علیه السلام بودیم و یادی از امام حسین علیه السلام گردید. امام صادق علیه السلام به یاد حسین علیه السلام گریه کرد و ما نیز گریه کردیم سپس حضرت سرش را بالا آورد و فرمود حسین بن علی علیهما السلام فرموده است: من کشته اشک ها و بغض ها هستم، هیچ مؤمنی مرا یاد نمی کند مگر این که بر من می گرید.^۷

د) عزاداری در دوران معاصر:

امام خمینی ره می فرماید:

در طول تاریخ این مجالس عزا که یک سازماندهی سرتاسری در کشور های اسلامی هست و در ایران که مهد تشیع و اسلام و شیعه است در مقابل حکومت هایی که پیش می آمدند و بنای بر این داشتند که اساس اسلام را از بین ببرند، اساس روحانیت را از بین ببرند آن چیزی که در مقابل اینها، آن ها را می ترساند، این مجالس عزا و این دسته جات بود.

رهبر معظم انقلاب می فرماید:

^۶ صحیفه نور ج. ۱۰، تاریخ. ۳۰/۷/۵۸

^۷ مستدرک الوسائل ج. ۱۰، ص. ۳۱۲

عزاداری های امروز شما از عزاداری های دوران جوانی بنده خیلی بهتر و پرشور تر است، این همان زنده شدن بیش از پیش است. و همین طور دارد فضایش می آید ولی باید برکاتش هم سرازیر شود.^۸

ه): نخستین نوحه خوان عاشورا که بود:

شاید بتوان نخستین نوحه خوان عاشورا را خود امام حسین علیه السلام دانست چه اینکه آن حضرت روز عاشورا برای ده نفر نوحه و مرثیه خواند و در شهادتشان سخنانی فرمود و آن ها را دعا یا دشمنان آن ها را نفرین کرد. این ها عبارتند از: علی اکبر علیه السلام قاسم علیه السلام، عبد الله بن حسن علیه السلام، عبد الله (طفل شیر خوار) علیه السلام، مسلم بن عوسجه علیه السلام حبیب بن مظاهر علیه السلام، حر بن یزید ریاحی علیه السلام زهیر بن قین علیه السلام و جون علیه السلام.^۹

ط): پیشینه نوحه در ایران:

نوحه خوانی و نوحه سرایی در ایران پیشینه ای طولانی و شگرفی داشته است. مردمان این زمین هیچ گاه نوحه های صغیر اصفهانی، وصال شیرازی، حاج اکبر ناظم و... را فراموش نمی کنند. نوحه هایی که با گوشت و پوست و خون مردمان آمیخته شده است. در این میان نوحه سرایان گمنامی نیز حضور داشته اند که تنها نوحه های آنان بر جا مانده است. روزگاری مجالس نوحه خوانی و سینه زنی از مجالس روزه خوانی جدا بوده است. آنان که اشتیاق روزه واشک ریختن داشته اند به محافل روزه خوانی می رفتند، که در اغلب آن ها کتاب روضه الشهداء نوشته ملا حسین کاشفی خوانده میشد.

و آنان که سینه زنی را دوست می داشتند یا گاه به زنجیر زنی علاقه مند بوده اند، به محافل نوحه خوانی میرفتند.

در عصر ما با تلفیق روضه خوانی و سینه زنی، محافل مذهبی، شور و نشاط بیشتری یافت و افراد با سلیقه ها گوناگون در آن گرد آمدند. در این محافل بخشی از زمان به روضه خوانی و ذکر مصائب اختصاص دارد و بخشی دیگر به خواندن نوحه و سینه زنی.

^۸ کتاب هیئت ص. ۲۶

^۹ زمزمه ص. ۹۱

این تلفیق باعث شده است که عنصر اشک در کنار نوحه خوانی وسینه زنی قرار بگیرد و آن ها را باعاطفه بیشتری همراه سازد و روح را نواز تر کند.

البته بدان معنا نیست که پیش از این ، اشک در نوحه خوانی ها جایگاهی نداشته باشد.

در هیئات های روزگار ما نقش نوحه زمینه کم رنگ شده و گاه فقط در دهه اول محرم که شنوندگان و حاضران شور و حال بیشتری دارند خوانده می شود گاه نیز فقط زمینه خوانده می شود و نوحه اصلی خوانده نمی شود. و بلافاصله پس از آن نوحه واحد خوانده می شود.

ی): انواع نوحه:

نوحه ها انواع گوناگونی دارند و در تقسیم بندی های گوناگونی جای می گیرند. در یک تقسیم بندی ، نوحه ها بر اساس زبان تقسیم بندی می شوند. در دوره هایی نوحه های عربی در میان فارس زبانان نیز رایج بوده است گاه نیز نوحه های تلفیقی از فارسی و عربی بوده، بدین گونه که بخشی از نوحه به زبان عربی بود و در آن بخش از رجز های امام حسین علیه السلام و یا یاران با وفایش استفاده می شد.

مثلاً رجز حضرت عباس علیه السلام در روز عاشورا «والله ان قتعطموا یمینی...»

در بسیاری از نوحه ها دیده می شود.

در تقسیم بندی دیگری گاه نوحه ها بلند و گاه کوتاه اند یعنی گاه با نوحه هایی روبه رو هستیم که هفت یا هشت بند دارند و گاه نوحه های دو یا سه بندی را مشاهده می کنیم نوحه های بلند در روزگار ما خوانده نمی شوند؛ چه این که مجتمع این روزگار ؛ تاب شنیدن آن ها را ندارد . باید توجه داشت که گاه نوحه ها دو یا سه بند است. اما هر بندی از چندین بخش یا بیت تشکیل شده است. به گونه ای که تکرار کردن آن را برای شنونده دشوار می سازد. و تنها در هیئاتی که مستمئان تربیت شده و بسیار آمادگی دارند مناسب خواندن است.

در تقسیم بندی سوم نوحه ها به نوحه های حماسی و عاطفی یا انتزاعی از حماسه و عاطفه تقسیم می شود ... اگر بخواهیم از نوحه های حماسی مشهور نام ببریم باید به

نوحه های حاج اکبر ناظم اشاره کنیم که بعضی از آن ها هم؛ هم اکنون در دسته های مهم عزاداری هم خوانده می شود. بازار تهران در روز عاشورا و تاسوعا هنوز شاهد آن نوحه های حماسی است؛ اما رویکرد غالب در نوحه های امروزی، نوحه های عاطفی یا انتزاعی از حماسه و عاطفه است که البته این مسئله بارها مورد انتقاد کارشناسان این عرصه قرار گرفته است؛ چه اینکه آنان منظور از سینه زنی را ایجاد شور و حماسه در مستمع می دانند. و خواندن نوحه های عاطفی را در تعارض با هدف سینه زنی می دانند.

در تقسیم بندی چهارم نوحه ها به نوحه های نشست (زمینه) و واحد تقسیم می شود. در نوحه زمینه مداح تنها به آماده ساختن مستمعان برای سینه زنی می پردازد. البته این به معنای کم اهمیتی آن نیست. زیرا کشاندن مستمع از حالت روزه خوانی به سینه زنی مهارت بسیاری می طلبد.

البته در هیئات روزگار ما نقش نوحه زمینه کم رنگ شده و گاه فقط در دهه اول محرم که شنوندگان شور و حال بیشتری دارند خوانده می شود.^{۱۰}

ک): پدیده شور:

در پایان نوحه واحد در برخی هیئات مذهبی از کار حسین جان، علی جان، یازهرا، علیهم السلام و اذکار مشابه آن بارها گفته می شد. این مسئله در هیئت (حسین جان) در تهران جلوه بیشتری داشت و گاه تا بیست دقیقه ادامه می یافت این پدیده را باید اولین جرقه های پدیده شور دانست. کم کم واژه جان از این عبارت افتاد و ذکر ممتد حسین و علی و... علیهم السلام رونق بیشتری یافت.

مداحی که بر این پدیده تأکید بیشتری داشت و آن را باعث معطر شدن محفل و روشن شدن دل می دانست، حاج منصور ارضی بود.

مداحی که در عرصه نوحه، نوآوری های بسیاری را پدید آورد و در وضه خوانی سبک منحصر به فردی داشت.

نخستین شور خوان های آن دوره حاج حسن خلیج و حاج محمد رضا طاهری بودند که آثار شگرفی را پدید آوردند و پس از مدتی حاج حسین سازور، حاج سعید حدادیان و حاج محمود کریمی به آن ها پیوستند شور ها ابتدا در محافل میلاد ائمه علیهم السلام خوانده میشد و سپس به محافل شهادت ائمه علیهم السلام راه یافت این پدیده سالها

قبل در عزاداری مردم پاکستان رواج داشت و مردم عرب زبان نیز از آن بهره‌هایی می‌بردند.^{۱۱}

ل) آسیب شناسی نوحه و شور:

امروزه پدیده شور بخشی از مداحی ما به شمار می‌آید و به عنوان قالبی از عزاداری پذیرفته شده است با این حال باید آسیب‌های موجود را شناخت و برای آن چاره‌ای اندیشید. تا ضمن حفظ ارزش‌های عزاداری، اصل نوآوری نیز مورد لحاظ قرار گیرد.^{۱۲}

از این رو شناخت نکاتی ضروری است:

الف: گاه خواندن نوحه یا شور تکراری عیب به شمار می‌آید.

ب: اگر جامعه مداحی ما به شکل حرفه‌ای به امر تربیت افرادی برای ساختن سبک‌ها و آهنگ‌های تازه و در شأن اهل‌البیت علیهم‌السلام نپردازند در آینده نیز با مسئله ورود موسیقی مبتذل به مداحی روبه‌رو خواهیم بود.

از این رو مناسب است پیش‌کسوتان این امر این مسئله را جدی بگیرند البته باید مراقب بود که تنوع طلبی افراطی نیز خطرناک است و ذائقه‌ی مستمندان را تغییر خواهد داد. پس آن چه مورد نظر ماست تنوع منطقی و تعدیل شده است.

م) عزاداری از دیدگاه برخی مراجع مشهور شیعه:

۱- روضه خوانی از دیدگاه امام خمینی ره:

سید الشهداء به داد اسلام رسید. سید الشهداء اسلام را نجات داد. روضه امام حسین علیه سلام برای حفظ مکتب امام حسین است.

^{۱۱} همان، ص. ۹۸.

^{۱۲} همان، ص. ۹۹.

آن کسانی که می گویند روضه سید الشهداء را نخوان اینها اصلاً نمی فهمند مکتب سید الشهداء چه بوده است، نمی دانند یعنی چه؟! این گریه ها حفظ کرده است الان ۱۴۰۰ سال است که با این منبرها و با این روزه ها و با این مصیبت ها ما را حفظ کرده اند.

حرف سید الشهداء حرف روز است، و حرف روز را سید الشهداء آورده است و به ماها داده است هر مکتبی هیا هو می خواهد باید پایش سینه بزنند. (روزنامه اطلاعات چهارشنبه ۲۰ تیر ۵۸) ۱۳

۲- سؤال از حجه الاسلام آیت الله والمسلمین سید محمود شاهرودی:

حضرت آیت الله نظر مبارک شما در باره به پا داشتن عزاداری که میان شیعیان پاکستان از زدن زنجیر، قمه و لباس سیاه به بر داشتن و در آتش داخل شدن در آیام عزاداری عاشورای حسینی و اهل البیت علیهم السلام و آن چه نزد شیعیان به نحو شعار آمده است و معمول و متعارف است؛ در این چه جهت می باشد؟

جواب: اگر شخص در زنجیر زنی و قمه زنی آشنایی کامل داشته باشد طوری که سبب هلاکت او نباشد و قوای بدنی خود را از دست ندهد و به این طریق کار حرامی را مرتکب نشود جایز است لباس سیاه پوشیدن حرام نمی باشد و آخر درجه پوشیدن لباس سیاه مکروه است و اما رفتن در آتش زمانی مانع ندارد که در حد خود و مستلزم حرامی نباشد. ۱۴

۳- جواب آیت الله العظمی سید علی خامنه ای:

قمه زنی علاوه بر اینکه از نظر عرف از مظاهر حزن و اندوه به حساب نمی آید و سابقه ای در عصر ائمه علیه سلام و زمان بعد از آن ها ندارد و تائید هم به شکل خاص یا عام از معصوم علیه سلام در مورد آن نرسیده است، در زمان حاضر موجب وهن و بد نام شدن مذهب میشود بنا بر این در هیچ صورتی جایز نمیشود.

۴- جواب ایت الله آقای سید علی طباطبائی تبریزی:

۱۳ عراداری از دیدگاه مرجعیت شیعه، ص. ۴۱

۱۴ همان، ص. ۶۴

بله آن چه نزد مردم مسلمان معمول بوده و می باشد برای آشکار نمودن اندوه و حزن به حضرت حسین علیه السلام متعارف گشته جایز بوده و روایاتی که نهی در آن باشد به این عنوان از شارع مقدس نیامده است.^{۱۵}

۵- جواب حجه الاسلام شیخ عبد الرسول صاحب جواهر:

تمام آن چه در عزای امام حسین علیه السلام و هر چیزی که سبب گریه و اشک می باشد به هر نحوی که باشد اگر سبب نابودی نفس نباشد شرعاً راجح است حتی خواندن شبیه خوانی.

آیا مگر امام حسین علیه السلام به عمه خود ام هانی مصرع اهل البیت خود را نشان نداد؟! پس روشن و واضح است که حکمت تمام اشیاع از نظائر آن گرفته می شود. و از خداوند مسئلت می نمائیم که به برپا دارندگان عزا و شعائر حسینی اجر جمیل و جزای خیر دهد.^{۱۶}

۶- جواب آیت الله سید مرتضی فیروز آبادی

...اما بر صورت وسینه زدن و گریبان چاک نمودن در مصیبت امام حسین (ع) در فرموده امام صادق علیه سلام در روایتی بیان شده است در کتاب شریف وسائل شیعیه باب ۳۱ (ایلاء)

از روایت خالد ابن سدید برادر حسان ابن سدید نقل شده است که حضرت در آخر حدث چنین فرمودند:

زنان فاطمی در جریان کربلاء گریبان چاک نمودند و صورت ها را در عزای حسین ابن علی علیه سلام خراشیدند و مثل این مصیبت گریبان ها چاک زده شود .

این روایت تصدیق میشود جمله ای را که در زیارت ناحیه مقدسه به این عبارت بیان شده است که حضرت صاحب الامر علیه سلام فرمود چون زنان اهل بیت در روز عاشورا اسب تو را بدان حال دیدند از خیمه ها بیرون آمدند گیسوان خود را پریشان نموده و بر صورت همی نواختند.

واما قمه زدن با شرایط یاد شده بدون دلیل مخالف جایز میباشد که دلالت بر حرمت آن نماید و اگر شک شود اصل حلیت حاکم بوده و توهم به اینکه این کار از قبیل القاء نفس

^{۱۵} همان، ص. ۶۴-۶۵

^{۱۶} همان، ص. ۶۵

به هلاکت می باشد که حرام است کاملاً بی مورد میباشد. لذا این عمل بدون ترس از ضرر آن انجام شود.^{۱۷}

۷- جواب آیت الله محمد باقر آشتانی :

شعائر حسینی به هر نحوی که باشد جایز و رجحان داشته و باعث ثواب و اجر خواهد بود انشاء الله تعالی مگر آن چیزی که باعث قتل نفس و نابود شدن بعضی از اعضاء بدن بشود که هر دوی آن در شریعت اسلام حرام میباشد و نیز ضرر کمی که به قتل و نابودی منجر نگردد سبب دگرگونی حکم شامل درباره شعائر حسینی نمیشود و مسخره از احکام شرعیه مانع نمیشود.

۸- نظریه آیت الله شیخ محمد حسین آل کاشف الغطاء در کتاب بیانات

زاری و گریه در مصائب اگر چه بسیار بزرگ باشد ناپسند است ولی صادق اهل بیت علیه سلام در حدیث معتبر می فرماید

هر گونه گریه و زاری مکروه است مگر بر حسین ابن علی چنان که گریبان چاک زدن برای از دست رفته و خراشیدن صورت برای او به قول اشهر حرام است و لکن امام صادق علیه سلام می فرماید: برای مانند حسین علیه سلام باید گریبانها چاک زده شود، و صورتها خراشیده گردد و گونه ها کوبیده گردد.

زیان رساندن به تن و رنج دادن بدن زشت است به ویژه از بزرگان و صاحبان جلال ولی حضرت حجت علیه سلام در زیارت ناحیه میفرماید :

در حالی که خطاب به جد بزرگوار میکنند در صبحگاه و شامگاه ناله میکنم و به جای اشک خون برای تو میگیریم.^{۱۸}

(ن): اینک چند سوال:

۱- آیا عزاداری بدعت است؟

^{۱۷} همان. ص. ۶۶

^{۱۸} همان. ص. ۷۵-۷۶

اولین اشکالی که مخالفین ما میکنند این است که میگویند مراسم عزاداری در زمان امامان معصوم معهود و مرسوم نبوده با اینکه آنان صاحب عزا بر امام حسین بوده اند؟

و در حدیثی نیامده است که اینها مواردی است که شیعه بدعت گذاشته است و آن‌ها را به عنوان شعائر حسینی نام گذاشته است (در حالی که در روایات آمده است که هر بدعتی ضلالت بوده و هر ضلالتی در آتش و گمراهی تمام به سر میبرد)؟؟

جواب: جواب از این اشکال بسیار پر واضح است برای اینکه هر امری بدعت نمی باشد بدعت ناپسند عبارت از تشریح حکم ابتدائی و حکم ناساخته است و روایاتی که در مورد بدعت و بدعت گذار وارد شده بسیار زیاد است.^{۱۹}

۲- آیا عزاداری سبب مسخره شدن است؟

اشکال دوم بدین نحو مطرح میشود که گردش دستجات در خیابان‌ها و امثال اینها در این زمان سبب میشود که دشمن ما را مسخره کند.

جواب اینکه:

برای هر ملتی مراسمی مذهبی و واجتماعی (بارزترین نمونه‌ی آن را میتوان در مذهب کاتولیک دین مسیحیت نام برد که مردم این مذهب خود را سینه خیز از اول کوهی تا آخر آن کوه می‌کشند و در نهایت با ابزارهای خاصی خود را به یاد حضرت مسیح غرق خون می‌کنند) وجود دارد و مسلماً مراسم دیگر جمعیت‌ها بهتر از مراسم ما نخواهد بود علاوه بر اینکه دین با گفته‌های دشمنان مسخره بردار نیست و دگرگون نمیشود.

آیا ما نباید مسخره ایشان را به چیزی نگیریم که تبهکاری را افتخار و نیرنگ را هدایت و جنایت را پیشرفت میدانند و پس از آن غلط‌گوئی‌ها ما را مترجع و مقصر و متهم می‌نمایند (آیا میتوان این یاوه‌سرایان را نادیده گرفت). دشمن برای اینکه ما را از هم

جدا کند و وحدت ما را از هم بپاشد ما را مسخره میکند تا پیوند هایمان از هم گسیخته شود، پیوند ما هیچ وقت از آستان پرشکوه قرآن و اهل بیت جدا نخواهد شد.^{۲۰}

۳- اشکال دیگر:

قمه زنی، زنجیر زنی و رفتن در آتش اضطرار به نفس است که حرام میباشد و کار مستحب نباید از راه حرام صورت بگیرد:

جواب: ما دلیلی بر این نداریم که امور فوق را حرام کرده باشد در صورتی که منتهی به نقص عضو و قتل نفس نباشد مثلاً قمه زن طبق آن چه مرسوم و متعارف است با ایمن بودن از تلف نفس کسی که در این کار وارد باشد. اضرائی برای آن نیست تا دلیل حرمت (اضرار به نفس) شامل آن شود و نیز داخل شدن در آتش مطابق آنچه ما شنیده ایم بنفسه موجب هلاکت نفس نمیشود تا مشمول آیه (ولا قتلوا انفسکم) و قول معصوم (المؤمن لا یقتل) بنفسه گردد (این سخن زمانی صحیح است که حاکم شرع جامعه ای حکم حکومتی به حرمت آن نداده باشد به صورت کلی اگر بخواهیم بحث کنیم حکم حکومتی حاکم شرع جامعه ی اسلامی بر حکم فقهی هر فقیه و یا مجتهدی اولی تر است و تخلف از آن در جامعه ای که وی حاکم شرع آن جامعه میباشد، حرام شرعی میباشد).

نتیجه:

اکنون که این مقدمات معلوم شد ظاهر میشود که پرپا داشتن موکب ها و شعائر حسینی در صورت خالی بودن از کارهای حرام از نظر شرع در این زمان که دشمنان اسلام در

کمین نشستہ اند و بہ خاموش کردن این شعائر می اندیشند از واجبات است پس بر هر مسلمان واجب است کہ در بر پاداشتن آن بکوشد.

منابع و مأخذ:

- ۱- بحار الانوار. محمد باقر مجلسی.
- ۲- صحیفه نور. امام خمینی ره
- ۳- مستدرک الوسائل
- ۴- عیون الاخبار الرضا
- ۵- کتاب هیئت. برگرفته از سخنان رهبری و امام خمینی.
- ۶- عزاداری از دیدگاه مرجعیت شیعه .
- ۷- کتاب زمزمه.